

SPRÅKSTATUS 2021

ARE YOU READY
TO ORDER?

ARBEIDSLIV

Innhald

Tilhøvet mellom norsk og engelsk	4
Arbeid med klarspråk og terminologi	9
Digitalisering og språkteknologi	12
Fleirspråklegheit i arbeidslivet	15
Kjelder	20

I den nye språklova heiter det i føremålsparagrafen at det overordna målet med lova er å «styrkje norsk språk, slik at det blir sikra som eit samfunnsberande språk som skal kunne nyttast på alle samfunnsområde og i alle delar av samfunnslivet i Noreg». I paragraf 4 er det slått fast at norsk er det «nasjonale hovudspråket i Noreg», og at bokmål og nynorsk er «likeverdige språk som skal kunne brukast i alle delar av samfunnet».

Språklova inneheld plikter for offentleg sektor, men «alle delar av samfunnslivet i Noreg» omfattar også det private næringslivet. Dermed gjeld lova norsk arbeidsliv generelt. Sjølv om privat sektor ikkje vil bli direkte regulert av språklova, spelar språk ei viktig rolle også i denne sektoren.

I arbeidslivet som språkarena ser Språkrådet fleire ulike problemstillingar. Dei fleste private verksemdar har norsk som arbeidsspråk og kommuniserer med kundar og brukarar på norsk, men i delar av næringslivet blir engelsk mykje bruka. Det kjem fleire og fleire med ein annan språkbakgrunn inn i arbeidslivet i Noreg, og det fleirspråklege arbeidslivet har utfordringar som varierer mellom dei ulike sektorane og med kor arbeidstakarane kjem frå. Innvandrarar frå EØS-området har ikkje den same retten og den same plikta til norskopplæring som innvandrarar frå andre delar av verda. Ei tredje relevant problemstilling ser Språkrådet i arbeidet med å sikre at digitale verktøy og språkteknologiske løysingar for arbeidslivet skal vere tilgjengelege på både bokmål og nynorsk. Dette arbeidet må òg styrkjast for dei nasjonale minoritetsspråka, for samisk og for norsk teiknspråk.

Tilhøvet mellom norsk og engelsk

I merknadene til føremålsparagrafen i språklova (Prop. 108 L (2019–2020):149) heiter det at «[d]et einaste språket som gjer at norsk språk er i ein utsett posisjon som samfunnsberande språk, er engelsk». Derfor er det naturleg å sjå på tilhøvet mellom engelsk og norsk også i det norske arbeids- og næringslivet. Tidlegare undersøkingar har vist at bruken av engelsk i denne delen av samfunnet var mindre enn ein venta. Arbeidsspråket i norsk arbeidsliv er først og fremst norsk, og næringslivet følgjer i stor grad språkplakaten *Språkvett* for næringslivet (Språkrådet og NHO) om å bruke norsk når du kan, og engelsk når du må. Spørsmålet er jo då om dette framleis stemmer.

Språkrådet får e-postar frå publikum om bruken av engelsk i ulike samanhengar i arbeids- og næringslivet. Temaa for desse e-postane kan gje oss ein peikepinn på kva folk er opptekne av, og kva det kan vere interessant å få vite noko om når det gjeld språkbruk i arbeids- og næringslivet. E-postane kan delast inn i tre grupper etter det meir spesifikke temaet:

Reklame og marknadsføring. Døme på dette er skilt og tekst på engelsk i vindaugsutstillingar og bruk av engelsk i annonsar og anna marknadsføring.

Kundekontakt. Her er det fleire døme:

- All kundeservice (skriftleg og munnleg) skjer på engelsk sjølv om verksemdene har kontor i Noreg og kundane i all hovudsak er norske
- Munnlege meldingar berre på engelsk på innanriks eller skandinaviske flyruter
- Butikkar og restaurantar der beteninga ikkje snakkar norsk, og der kommunikasjonen må gå på engelsk
- Taxiselskap som berre svarar på engelsk på telefonen
- Menyar som er berre på engelsk, på kafear og restaurantar

Arbeidsspråket er engelsk. Her er det også fleire døme:

- Større norske (private) verksemdar som går over til engelsk som arbeidsspråk
- Restaurantar der all kommunikasjon skal skje på engelsk, sjølv mellom norsktalande tilsette og kundar, fordi engelsk skal vere bedriftsspråket
- Innkalling til generalforsamling på engelsk i eit norsk eller nordisk selskap

For alle desse tilfella gjeld det same: Sidan dette dreier seg om private verksemdar, er det ikkje noko i lovverket som hindrar dei i å gjere som dei vil når det gjeld kva språk dei vil bruke. Likevel kan det vere ting verksemdene bør tenkje over i samband med slike val. Det kan gjelde bedriftsdemokrati, arbeidsmiljø, omdømme, haldningar til språkbruk hos kundane og anna.

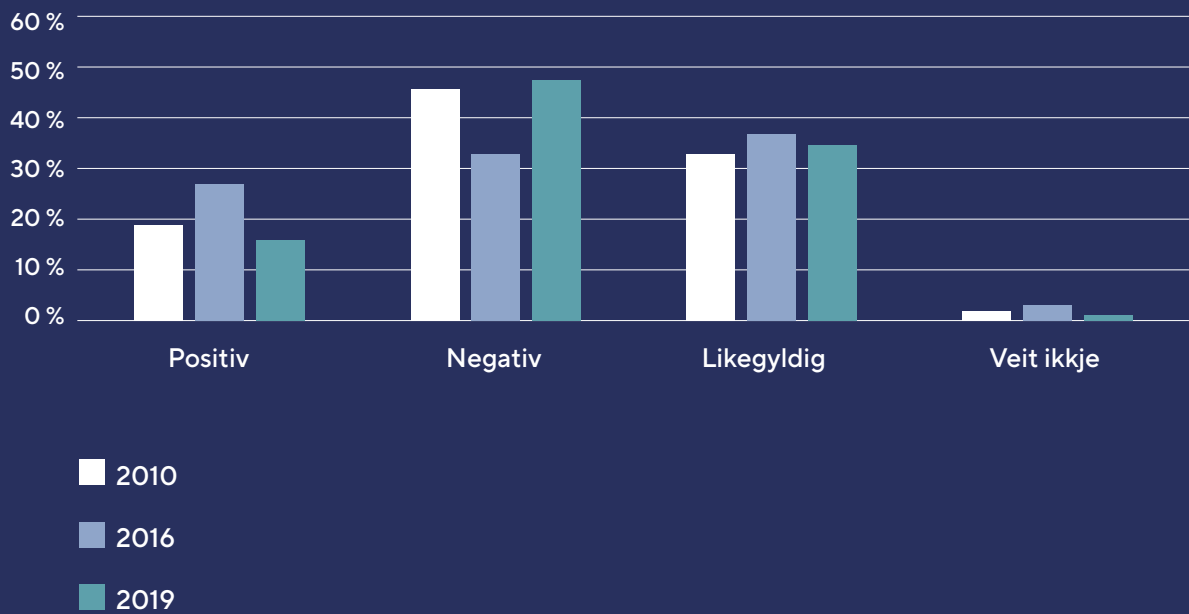
Resultat frå undersøkingar om bruk av engelsk i arbeids- og næringslivet

Reklame og marknadsføring

Språkrådet undersøkte haldningar til bruk av engelsk i reklame og marknadsføring i fleire rundar i perioden 2008–2016 (Simonsen 2011, Respons Analyse og Språkrådet 2016a, Respons Analyse og Språkrådet 2016b). Spørsmåla gjekk kvar gong til både næringslivsleiarar og eit representativt utval av befolkinga i to ulike undersøkingar. Meininga er å gjennomføre slike undersøkingar med jamne mellomrom for å kunne følgje med på utviklinga når det gjeld haldningar til bruk av engelsk i reklame og marknadsføring. I mangel av meir omfattande undersøkingar stilte Språkrådet spørsmålet «Er du positiv eller negativ til reklame/marknadsføring på engelsk i Noreg?» i ei meir generell undersøking i 2019 (Opinion og Språkrådet 2019). Dette spørsmålet vart også stilt i dei føregåande undersøkingane, og svara på spørsmålet kan derfor samanliknast over tid. Sjå tabellen på neste side.

Det interessante her er at tala frå 2016 avvik frå tala både før og etter. Tala frå 2019 kan tyde på at fleire er

Er du positiv
eller negativ
til reklame/
marknadsføring
på engelsk
i Noreg?

«Bedriftsleiarundersøkinga i 2015 viste at 55 prosent av bedriftene hadde norsk som offisielt arbeidsspråk, medan 5 prosent hadde engelsk. Hos 37 prosent av bedriftene var det ikkje fastsett noko offisielt arbeidsspråk.»

vortne negative og færre positive til reklame og marknadsføring på engelsk, medan dei som er likegyldige, ligg fast på kring ein tredel av dei spurde.

Undersøkinga frå 2019 inneheld også ei fordeling på ulike aldersgrupper, og her var det ikkje uventa i dei eldre aldersgruppene det var flest som var negative til reklame og marknadsføring på engelsk. For dei over 50 år var det heile 65 prosent som var negative, medan svara i aldersgruppa under 30 år fordelte seg nokså jamt på 30 prosent kvar på dei som var positive, og dei som var negative.

Nye omfattande undersøkingar med spørsmål til både næringslivsleiarar og befolkninga elles, etter mønster frå dei som vart gjennomførte i 2016, vil kunne gje oss svar på om det lèt seg gjere å sjå ei jamn utvikling i den eine eller den andre retninga, eller om tendensen heller er svingingar frå gong til gong. Det kan også vere interessant å undersøkje kvifor det er så mykje innslag av engelsk i reklame og marknadsføring, og kvar avgjerda om å bruke engelsk blir teken, særleg sidan tala frå undersøkingane i 2016 og 2010 kan tyde på at både leiarane i næringslivet og befolkninga elles er skeptiske til dette.

Kundekontakt

I den same undersøkinga frå 2019 (Opinion og Språkrådet 2019) hadde Språkrådet tre spørsmål som

gjaldt bruk av engelsk i serviceyrke i Noreg, og kva ein som innbyggjar kan støyte på i kvardagssituasjonar:

1. På spørsmål om ein det siste året hadde opplevd at beteninga på utestader (til dømes kafear og restaurantar) berre snakka engelsk, svara om lag halvparten (48 prosent) at det hadde dei. Mellom 12 og 14 prosent hadde opplevd det same på transportmiddel (til dømes buss og drosje), medan 46 prosent ikkje hadde opplevd noko slikt. Langt dei fleste som hadde opplevd at beteninga berre snakka engelsk, hadde opplevd det i Oslo, medan færrest hadde opplevd det på Sørlandet.
2. På spørsmål om ein føretrekte at beteninga snakka norsk framfor engelsk i Noreg, var det heile åtte av ti som føretrekte dette, og berre éin av tjue som føretrekte det motsette. Prosentdelen fell noko med høgare utdanning, men sjølv mellom dei som har høgare utdanning utover fem år, er det heile 75 prosent som føretrekkjer norsk-talande betening.
3. På spørsmål om ein det siste året hadde opplevd at ein ikkje fekk ordna og/eller bestilt det ein skulle, på grunn av engelskspråkleg betening i Noreg, var det berre 7 prosent som hadde opplevd dette. Nærare ni av ti hadde ikkje opplevd noko slikt.

Dette viser at ein stor del av befolkninga, heile 80 prosent, føretrekkjer å bli snakka til på norsk som kundar i Noreg. Så kan ein lure på kva som ligg til grunn for at verksemdene ikkje alltid legg vekt på ferdigheiter i norsk hos sine tilsette. Er det ein tanke om at alle kan engelsk? Har ikkje dei tilsette høve til å lære norsk? Eller er det fordi det gjev ein viss status å ha engelsktalande betening? Uansett verkar det som dei kanskje ikkje har tenkt på at det kan vere framandgjerande for mange å bli møtt med eit anna språk enn sitt eige i eige land når ein skal utføre heilt vanlege, daglegdagse gjeremål.

Arbeidsspråk, også omtala som konsernspråk eller organisasjonsspråk

Språkrådet har tidlegare gjennomført undersøkingar for å prøve å få ei oversikt over kor utbreidd det er med engelsk som arbeidsspråk i norske verksemdar. Dei siste gongene dette skjedde, var i to undersøkingar i 2015 og 2016:

- Undersøkinga i 2015 gjekk til leiarar i private bedrifter med fleire enn ti tilsette innanfor industri, varehandel og tenesteyting (TNS Gallup og Språkrådet 2015).
- Undersøkinga i 2016 gjekk til tillitsvalde frå LO-forbunda Fellesforbundet og Industri Energi, og målet var å sjå om verda såg annleis ut frå arbeidstakarane si side (TNS Gallup og Språkrådet 2016).

Bedriftsleiarundersøkinga i 2015 viste at 55 prosent av bedriftene hadde norsk som offisielt arbeidsspråk, medan 5 prosent hadde engelsk. Hos 37 prosent av bedriftene var det ikkje fastsett noko offisielt arbeidsspråk. I undersøkinga blant dei tillitsvalde i 2016 var tala om lag dei same når det gjaldt kor mange bedrifter som har norsk som arbeidsspråk, samstundes som dei tillitsvalde i industribedriftene rapporterte at det var heile 20 prosent som hadde fastsett engelsk som arbeidsspråk. Her var det først og fremst dei største bedriftene, med meir enn 100 tilsette, og bedrifter med søster- eller dotterbedrifter i utlandet som hadde fastsett engelsk som offisielt arbeidsspråk. Om lag ein tredel av bedriftene hadde ikkje fastsett noko offisielt

arbeidsspråk, og dette stemmer godt overeins med tala frå bedriftsleiarane.

NHOs kompetansebarometer undersøker kvart år kompetansebehovet hos NHOs medlemsbedrifter. I 2018 (Rørstad ofl. 2018) var kompetanse i norsk og framandspråk eitt av temaa. På spørsmål om kva føremål framandspråk blir knytte til i bedrifta, var det 13 prosent som svara at framandspråket var arbeidsspråk i bedrifta. Dette er eit mykje høgare tal enn det undersøkingane til Språkrådet frå 2015 og 2016 viser.

Språkrådet har planar om å gjenta undersøkingane frå 2015 og 2016 til høvesvis bedriftsleiarar og tillitsvalde for å kunne følgje med på om tilhøvet mellom norsk og engelsk som arbeidsspråk endrar seg over tid. Det ville også vere bra om andre instansar fann det interessant å undersøkje dette. Då kunne ein til dømes sjå på i kva sektorar av næringslivet dette skjer, om det skjer i store eller små verksemdar, kva argument som blir bruka for å endre arbeidsspråk frå norsk til engelsk, og liknande.

Kva behov har arbeids- og næringslivet for kompetanse i engelsk og norsk?

Ei undersøking gjennomført av Språkrådet og TNS Gallup blant bedriftsleiarar i 2015 (TNS Gallup og Språkrådet 2015) viser at det er norsk som er mest bruka i bedrifter i Noreg. Likevel brukar sju av ti bedrifter også engelsk, men det er store variasjonar frå bransje til bransje. Det viser seg òg at det er praktiske behov som styrer valet av språk:

- Dess fleire tilsette det er i bedrifta, dess meir blir engelsk bruka.
- Dess fleire nasjonalitetar som arbeider i bedrifta, dess meir blir engelsk bruka.
- Bedrifter med utanlandske kundar og leverandørar brukar meir engelsk enn dei med norske kundar og leverandørar.

I tillitsvaldundersøkinga (TNS Gallup og Språkrådet 2016) viser svara at behovet for effektiv ekstern kommunikasjon er den viktigaste grunnen til at bedriftene

brukar engelsk, men også behovet for effektiv *intern* kommunikasjon blir oppgjeven som grunn. Ein tredje viktig grunn er behov innanfor reklame og marknadsføring.

NHOs kompetansebarometer 2018 (Rørstad ofl. 2018) såg på kva betydning norsk og framandspråk har for NHOs medlemsbedrifter. For om lag åtte av ti bedrifter var skriftleg og munnleg formidlingsevne på norsk viktige ferdigheiter hos dei tilsette. Berre om lag fem av ti bedrifter meinte at framandspråk var mellom dei viktige ferdigheitene. Rørstad ofl. (2018) konstaterte at dette viser at «god skriftlig og muntlig kommunikasjon på norsk er helt nødvendig for å klare seg i de aller fleste yrker som inngår i utvalget» (s. 52).

Kompetansebarometeret skilde også mellom ulike framandspråk, og her toppa engelsk lista. Nærare halvparten av bedriftene opplyste at dette språket var viktig for dei tilsette. På dei neste plassane kom tysk med 13 prosent og deretter polsk med 7 prosent.

NIFU (Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) gjennomførte i 2017 ei spørjeundersøking blant 5178 verksemdar som hadde tilsett ein nyutdanna master, bachelor, lærar eller fagskulekandidat etter 1. januar 2014 (Støren ofl. 2019). Verksemdene representerte alle næringar, fylke og verksemdsstorleikar, men verksemdene måtte ha minst ti tilsette, og dei måtte ha tilsett nokon med dei aktuelle utdanningane. Dei representerte altså ikkje heile arbeidslivet. NIFU rangerte nokre ferdigheiter som spesifikke og andre som høg fagleg kunnskap. Uansett fagfelt vart dei ferdigheitene som NIFU rangerte som spesifikke, mellom anna «forståelse av statistikk» og «evne til å kommunisere på et fremmedspråk», vurderte lågare enn ferdigheitene som var rangerte som høg fagleg kunnskap. Likevel var dei spesifikke ferdigheitene viktigare i nokre næringar i privat sektor enn dei generelt var i offentlig sektor. Av ferdigheiter som vart rangerte som høg fagleg kunnskap, kan ein nemne «god til å operasjonalisere fagkunnskapen sin» og «gode evner til å formidle fagkunnskapen sin». Desse ferdigheitene vart vur-

derte som viktigare enn dei spesifikke. Ferdigheita «evne til å kommunisere på et fremmedspråk» vart med andre ord ikkje vurdert som særleg viktig.

Engelsk som arbeidsspråk

Ifølgje NHOs kompetansebarometer 2018 (Rørstad ofl. 2018) er det om lag 13 prosent av medlemsbedriftene i NHO som har engelsk som arbeidsspråk, andre stader også omtala som konsernspråk eller organisasjonsspråk. Det manglar nærare tal når det gjeld heile det norske næringslivet, og det manglar undersøkingar som viser kva følgjer valet av engelsk som arbeidsspråk har for verksemda. Ei undersøking i ei bedrift som har gått over til engelsk som arbeidsspråk, vil kunne gje meir inngående kunnskap om det siste.

I 2015 gjennomførte dei to forskarane A.K. Bjørge og S. Whittaker ved Noregs handelshøgskule ei undersøking i ei norsk kunnskapsbedrift med norsk som arbeidsspråk og med internasjonale medarbeidarar frå om lag 70 nasjonar (Bjørge og Whittaker 2015). Dei som deltok i undersøkinga, kunne velje mellom spørjeskjema på norsk og engelsk. I undersøkinga vart det sett på ulike sider ved situasjonen for både bedrifta og dei tilsette, og sjølv om dette gjeld tilsette som ikkje meistarar norsk til fulle, i ei norsk bedrift, er det ikkje så vanskeleg å tenkje seg at somme av poenga også kan gjelde norske tilsette som ikkje meistarar engelsk til fulle, i ei bedrift med engelsk som arbeidsspråk i Noreg. Somme av funna frå undersøkinga blir derfor presenterte her. Funna vart delte inn i fire kategoriar: val av norsk er ideologisk og pragmatisk motivert, språk og sosial identitet, internasjonalt perspektiv og profesjonell identitet (norsk perspektiv).

1) Val av norsk (som organisasjonsspråk) er ideologisk og pragmatisk motivert

Bedrifta ligg i Noreg, og norskkunnskap er nøkkelen til integrering av utanlandske medarbeidarar. Bruk av norsk er viktig for at dei norske medarbeidarane skal trivast, og for å vareta kontakten med lokale kundar. Undersøkinga viste også varierende støtte til val av norsk som organisasjonsspråk blant både norske og utanlandske medarbeidarar.

2) Språk og sosial identitet

Fleire utanlandske medarbeidarar kjende seg ekskluderte og ute av stand til å uttrykkje personlegdommen sin når det vart bruka norsk. Somme valde å unngå lunsjpausen og heldt seg på kontoret, sjølv om lunsjpausen var ein viktig sosial arena for alle gruppene.

3) Internasjonalt perspektiv

I bedrifta var det forventningar til dei tilsette om å yte maksimalt, men det var avgrensa forståing for at svake norskkunnskarar kunne påverke ytinga. Om lag halvparten av dei som valde spørjeskjema på engelsk, var svært samde eller samde i at dei hadde gått glipp av viktig informasjon fordi dei mangla norskkunnskap. Manglande norskkunnskap førte også til at somme opplevde å nå eit karrieremessig glastak viss dei ønskte å få leiaroppgåver.

4) Profesjonell identitet: norsk perspektiv

Dei utanlandske medarbeidarane representerte «eliten», uttrykt ved «vi rekrutterer dei beste». Internasjonale medarbeidarar var mindre aktive i møte når møta gjekk føre seg på norsk. Det var dessutan alltid akseptert å bruke engelsk for å unngå misforståingar.

Ei liknande undersøking i ei norsk bedrift med engelsk som arbeidsspråk ville vore interessant for å sjå i kor stor grad resultata ville avvike frå dei som kjem fram i undersøkinga til Bjørge og Whittaker. Andre aktuelle spørsmål i ei slik undersøking ville mellom anna vere: Kva vil engelsk som arbeidsspråk ha å seie for bedriftsdemokratiet? Vil alle tilsette vere i stand til å forstå informasjon på engelsk eller i det heile orke å lese informasjon på engelsk, til og med e-postar? Kva vil engelsk som arbeidsspråk ha å seie for arbeidsmiljøet, ikkje minst viss det også skal vere krav om munnleg bruk av engelsk? Og sjølv sagt spørsmålet om alle har nok kompetanse i engelsk til å kunne handtere alle typar kommunikasjon på engelsk, både skriftleg og munnleg?

Arbeid med klarspråk og terminologi

Klarspråk

Arbeid med klart språk i offentleg sektor har gått føre seg i mange år og var i utgangspunktet eit samarbeid mellom Språkrådet og det som då heitte Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi). Etter kvart som fleire og fleire fekk kjennskap til dette arbeidet, vart det også interesse for å drive med det i privat sektor. Språkrådet innleidde eit samarbeid med Finans Norge om eit omfattande klarspråksprosjekt i 2015. Målet var mellom anna å lage ein verktøykasse for privat sektor slik at ein også der skulle kunne gjere seg nytte av den kunnskapen Språkrådet hadde tileigna seg i arbeidet med klart språk i offentleg sektor. Som ei følge av dette utarbeidde Språkrådet ei verktøykasse for klarspråksarbeid i næringslivet (Språkrådet).

Terminologi

Finans Norge-prosjektet omfatta også arbeid med terminologi, altså fagord, på pensjonsområdet. Arbeidet førte til ei nettbasert ordliste med definisjonar av ei rekkje av dei mest bruka omgrepa innanfor livs- og pensjonsforsikring. Lista vart lansert saman med at Finans Norge lanserte ein språkstandard for forsikringsbransjen i 2016, medan terminologiarbeidet vart vidareført i ei eiga arbeidsgruppe. Gruppen har drøfta fleire omgrep og termar, og ordlista har auka frå 140 termpostar då ho vart lansert i 2016, til 189 ved utgangen av 2020 (Finans Norge 2021). I tillegg har ordlista fått engelske omsetjingar av termane. Lista inneheld diverre ikkje nynorsktermar.

Det har vore eitt anna terminologiprojekt i privat sektor dei siste åra som Språkrådet kjenner til. Det var i regi av DigitalNorway, som arbeider med digitaliseringa av norsk næringsliv. Dei tok initiativ til eit prosjekt der dei laga *Norsk ordliste for digitalisering* (DigitalNorway). Ordlista inneheld 14 termpostar med definisjonar og termar på bokmål, nynorsk og engelsk. Språkrådet deltok med rådgjeving. Prosjektet gjekk frå 2018 til 2020.

Standardar frå Standard Norge og tal på termpostar i termbasen SNORRE 2017–2020

	2017	2018	2019	2020
Samla tal på fastsette Norsk Standard	1111	1032	1309	1521
Tal på Norsk Standard omsette frå engelsk til norsk	25 (2,3 %)	21 (2,1 %)	36 (2,8 %)	33 (2,2 %)
Tal på nasjonale Norsk Standard	25	26	18	23
Tal på termpostar i termbasen SNORRE	56 940	59 700	60 951	62 763

Kjelder: Standard Norge 2018, 2019, 2020, 2021

Tabellen tek ikkje omsyn til kor omfattande kvar einiskild standard er i sidetal. Meir informasjon om termbasen SNORRE finst i kapittelet «Språklege byggjeklossar».

Språkrådet kjenner ikkje til andre terminologiprojekt i det private næringslivet. Det blir arbeidd med nye nemningar på nye produkt og tenester, men det kan sjå ut til at dette arbeidet er adhocarbeid og ikkje eit strukturert og langsiktig arbeid. Språkrådet får berre kunnskap om slike arbeid når enkeltpersonar eller verksemder tek kontakt med spørsmål til enkeltemar eller ønske om rettleiing eller samarbeid. Det manglar ei oversikt over og kunnskap om anna mogleg terminologiarbeid som skjer i privat sektor, anten som prosjekt eller som meir langsiktig arbeid.

Standardiseringsarbeid i Noreg

Standardiseringsarbeidet i Noreg skjer i dei tre institusjonane Standard Norge (SN), Norsk Elektroteknisk Komité (NEK) og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom).

Ein standard er eit dokument som skildrar og regulerer viktige sider ved eit produkt, ei teneste eller ein arbeidsprosess. Det er frivillig å bruke standardar, men føremålet er å oppnå likare konkurransetilhøve, produkttryggleik og felles løysingar nasjonalt og internasjonalt. Standardar effektiviserer og forenkler. På det elektrotekniske området blir standardane omtala som *normer*.

Standardar inneheld ofte mykje ny terminologi på både tekniske og andre fagområde. Dette er terminologi som blir fastlagd gjennom standardane, og bruken av standardane gjer at terminologien blir kjend og blir teken i bruk. For det norske samfunnet er det viktig at standardane er tilgjengelege i eit språk som brukarane kan forstå. I tillegg til å vere effektivt er dette òg viktig for tryggleik på arbeidsplassar, god kvalitet på produkt og tenester og god kommunikasjon mellom fagfolk på ulike ekspertområde.

Norske standardar kan vere utarbeidde på norsk her heime. Dei fleste standardar er europeiske eller internasjonale tekstar som anten er omsette til norsk (som hovudregel frå engelsk), eller som ikkje er omsette, men som blir gjevne ut med engelsk tekst og norsk tittel.

Standard Norge

Standard Norge er den norske medlemmen i den europeiske standardiseringsorganisasjonen CEN og den internasjonale standardiseringsorganisasjonen ISO.

Talet på omsette standardar har vore stabilt lågt i fleire år, sjå tabellen over. Standard Norge og Språkrådet

Normer frå Norsk Elektroteknisk Komité				
	2017	2018	2019	2020
Tal på fastsette NEK-normer	1196	1046	1229	1260
Tal på fastsette NEK-normer med norsk tekst*	5 (0,4 %)	5 (0,5 %)	6 (0,5 %)	14 (1,11)

Kjelder: Norsk Elektroteknisk Komité 2018, 2019, 2020, 2021

*Tala omfattar både normer som er omsette til norsk, og normer som er utarbeidde på norsk.

vart i 2016 samde om ein femårig felles handlingsplan for å auke talet på omsette standardar og styrkje arbeidet med terminologi til termbasen SNORRE. Sidan standardar inneheld terminologi på fleire ulike fagområde, er det eit viktig språkpolitisk mål å få opp mengda av omsette standardar og omsett terminologi frå standardar. I 2021 har Språkrådet og Standard Norge oppdatert og forlenget den felles handlingsplanen, og i den nye planen blir det lagt større vekt på omsetjing av terminologi enn av heile standardar. I 2021 fekk Standard Norge ei auka løyving på 2 millio- nar kroner frå Kulturdepartementet, og denne løy- vinga er øyremerkt arbeidet med å omsetje standardar og terminologi til norsk.

I 2020 vart arbeidet i den norske standardiserings- komiteen SN/K 144 Språk og terminologi vekt til live igjen. Komiteen speglar arbeidet i tre internasjonale komitear, og særleg den internasjonale komiteen ISO/ TC 37 Language and terminology.

ISO/TC 37 Language and terminology arbeider no mellom anna med å revidere og oppdatere standar- den NS-ISO 704:2009 Terminology work – Principles and methods. Det er ein av dei grunnleggjande stan- dardane for terminologiarbeid, som ligg til grunn for

både den terminologiske metoden og prinsippa som blir bruka i arbeidet med omgrepsanalyse, definisjons- skrivning og fastsetjing av termar. SN/K 144 Språk og terminologi gav innspel til eit utkast til standarden i desember 2020. ISO/TC 37 Language and terminolo- gy er også komiteen som er ansvarleg for arbeidet med den internasjonale standarden for klarspråk, ISO/ WD 24495-1 Plain language, som blir omtala i kapit- telet «Noreg og verda».

Norsk Elektroteknisk Komité (NEK)

Norsk Elektroteknisk Komité er den norske medlem- men i den europeiske standardiseringsorganisasjonen CENELEC og den globale standardiseringsorganisa- sjonen IEC.

Sjå tabellen over for ei oversikt over omsette NEK-nor- mer. NEK har ingen eigen termbase, men terminologi på feltet blir gjort tilgjengeleg i Electropedia, den internasjonale termbasen til den globale elektrotek- niske standardiseringsorganisasjonen IEC. Arbeidet med å omsetje terminologi skjer prosjektbasert hos NEK, og arbeidet er avhengig av ekstern finansiering. Ved utgangen av 2020 var det 3073 termpostar i Electropedia som hadde norsk term, både nynorsk og bokmål. I slutten av 2019 løyvde Språkrådet midlar til

«Språkteknologi er ein føresetnad for at eit språk skal kunne overleve som bruksspråk i eit moderne samfunn.»

omsetjing av 550 termar til bokmål og nynorsk, og desse termene kjem inn i Electropedia i 2021.

Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit (Nkom)

Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit har ansvar for å forvalte standardar på post- og teleområdet i Noreg og er nasjonalt standardiseringsorgan for den europeiske standardiseringsorganisasjonen ETSI. Det er om lag 4850 ETSI-standardar som er transponerte til Norsk Standard på området, det vil seie at dei er godkjende som nasjonale standardar. Nkom omset vanlegvis ikkje standardane til norsk, men omset no likevel ETSI-standardEN 301 549 til norsk. Det er eit samarbeid med Digitaliseringsdirektoratet, og omsetjingsprosjektet vart sett i gang etter at Digitaliseringsdirektoratet bad om at standarden skulle bli omsett. Omsetjinga var på høyring våren 2021. Denne standarden er den einaste av standardane frå Nkom som er vorten omsett til norsk, så vidt Språkrådet kjenner til (Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit 2021).

Digitalisering og språkteknologi

I St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og meining* (s. 126–127) blir det vist til korleis språkpolitikk i aukande grad blir relevant for arbeidslivet, sidan arbeidslivet blir meir språkbasert – og særleg tekstbasert – enn det har vore

tidlegare. Denne utviklinga heng i stor grad saman med aukande bruk av IKT-løysingar i arbeidet. Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge* (s. 114) slår fast at språkteknologi er ein føresetnad for at eit språk skal kunne overleve som bruksspråk i eit moderne samfunn, og språkløvsproposisjonen (Prop. 108 L (2019–2020):41) seier at det er ein føresetnad at norsk blir bruka i digitale produkt og tenester om det skal vere eit samfunnsberande språk i åra som kjem.

Det er ei demokratisk utfordring at det ikkje blir utvikla og bestilt IKT-løysingar som støttar begge dei norske skriftspråka, dialektane og dei nasjonale minoritetsspråka i Noreg. Det er like viktig anten det gjeld tenester som behandlar språk automatisk, til dømes opplesing av tekst eller automatisk omsetjing, eller tekst på nettsider, portalar eller i dataprogram. At ei løysing **støttar** eit språk, vil seie at løysinga har funksjonalitet for det språket, til dømes at det finst ein stavekontroll for språket, eller at taleattkjenningssystem kan kjenne att språket. Manglande støtte inneber det motsette, altså at det **ikkje** finst funksjonalitet for det språket.

Språkløvsproposisjonen (Prop. 108 L (2019–2020):41–42) peikar på kor viktig det er med språkteknologi som er tilgjengeleg på språket til brukaren, av omsyn til

likestilling, inkludering og samfunnsdeltaking. Eit utval nedsett av Språkrådet peikar i *Språk i Norge – kultur og infrastruktur* (Språkrådet 2018:29) på korleis mellom anna taleteknologien kan gje nye grupper tilgang til samfunnsdeltaking, men at det er ein føresetnad at ein skal kunne bruke sitt eige språk og sin eigen dialekt. Dei fleste løysingar er tilgjengelege på bokmål, men støtta for nynorsk er vesentleg dårlegare, og det finst lite støtte for kvensk og samiske språk. For dei som er avhengige av universelt utforma løysingar og velferdsteknologi, står det endå verre til. Mange løysingar for universell utforming er avhengige av språkteknologi, til dømes kan ikkje automatisk teksting av norsk tale fungere utan at taleattkjenninga støttar norsk. Universelt utforma IKT-løysingar og velferdsteknologi støttar som hovudregel ikkje nynorsk, og det er lita eller inga støtte for kvensk og samiske språk.

Språkstøtte i operativsystem og program

Tilsette i både offentleg og privat sektor har bruk for tilgang til teknologiske løysingar på både nynorsk og bokmål og på kvensk og samiske språk på arbeidsstaden. Gode IKT-verktøy særleg på nynorsk og dei samiske språka er ikkje alltid tilgjengelege, noko som bidreg til at det er vanskelegare å bruke minoritetspråka som arbeidsspråk.

Microsofts og Apples operativsystem for datamaskiner og handhaldne digitale einingar har støtte for nynorsk og bokmål, med enkelte funksjonar som berre støttar bokmål. Ingen av operativsystema støttar samiske språk. Det er ikkje alltid gode innebygde moglegheiter for å ta i bruk verktøy og programvare utvikla av tredjepartar, som til dømes Divvun, som utviklar språkteknologiske verktøy for samiske språk ved Universitetet i Tromsø (UiT). Moshagen ofl. (2019) viser til at ein stavekontroll for nordsamisk som dei har utvikla ved UiT, ikkje kan integrerast i løysingar som Chrome OS, Google Docs og Office 365.

Språkrådet har i dag lite informasjon om språkstøtta i interne portalar og digitale opplæringsverktøy som blir bruka i norske verksemdar.

Universell utforming

Universell utforming byggjer på tanken om at tenester skal vere tilgjengelege for alle brukarar, uavhengig av alder, funksjonsevne og utdanningsnivå. Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge* (s. 117) slår fast at målsetjinga med universell utforming av IKT skal vere at flest mogleg skal bruke dei same digitale løysingane i staden for at det blir utvikla spesialløysingar. Digitale tenester som inneheld tekst, teiknspråk eller tale, må derfor bli utvikla slik at dei sikrar at alle språkbrukarar i samfunnet kan ha nytte av dei.

Språkteknologi er eit viktig element i utviklinga av universelt utforma digitale løysingar. Det blir stadig strengare krav til universell utforming av slike løysingar, og dermed aukar òg behovet for språkteknologi til dette føremålet. Meir tekstbasert kommunikasjon krev løysingar for brukarar med skrive-, syns- eller lesevanskar, til dømes dikteringstenester og verktøy til skrivehjelp. Strøyming av lyd og video skjer ofte i sanntid og krev løysingar for automatisk teksting for brukarar med høyrsvanskar.

Forskrift om universell utforming av IKT-løysningar er ei forskrift til lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. Forskrifta spesifiserer kva for krav til og standardar for universell utforming som gjeld i Noreg, og når det gjeld nettløysingar, viser forskrifta til standarden for tilgjengeleg nettinnehald (Web Content Accessibility Guidelines). Minimumskravet i forskrifta kjem til å bli endra i løpet av 2021 når EUs webdirektiv om universell utforming av offentlege nettstader og mobilapplikasjonar blir ein del av norsk lov, og vil omfatte både offentlege og private nettstader. Dei nye krava til universelt utforma nettløysingar inneber mellom anna krav om teksting av strøymde lyd- og videoopptak. Automatisk teksting som tek i bruk taleattkjenning, vil få mykje å seie for ressursbruken når tekstinga skal innførast. Førebels finst det gode taleattkjenningsløysingar berre for bokmål, og løysingane kjenner best att standard austlandsk talemål. Det inneber at det no ikkje er mogleg å både støtte krava til universell utforming og sikre alle innbyggjarane dei rettane dei har etter mållova.

I åra etter at Polen og Litauen og åtte andre land vart medlemmer av EU i 2007, voks arbeidsinnvandringa frå Polen og Litauen kraftig. Over 30 000 arbeidstakarar i byggje- og anleggsbransjen er statsborgarar frå land som vart med i EU i 2004. I industrien er det over 17 000 arbeidstakarar frå desse landa.

Det blir arbeid for at ressursar som er nødvendige for utvikling av løysingar for fleire dialektar og nynorsk, skal leggjast ut i språkbanken. Meir informasjon om språkbanken finst i kapittelet «Språklege byggjeklossar».

Velferdsteknologi

For fleire brukargrupper er velfungerande velferdsteknologiske løysingar ein føresetnad for deltaking i arbeidslivet. Velferdsteknologi kan overlappe med, men er ikkje det same som universelt utforma teknologiske produkt. I *Innovasjon i omsorg* (NOU 2011: 11) definerer Helse- og omsorgsdepartementet velferdsteknologi som teknologi som bidreg til auka tryggleik, sosial deltaking, mobilitet og fysisk og kulturell aktivitet, og som styrkjer evna til kvar enkelt til å klare seg sjølv i kvardagen trass i sjukdom og sosialt, psykisk eller fysisk nedsett funksjonsevne. Velferdsteknologi kan også fungere som støtte for pårørande. Velferdsteknologiske hjelpemiddel kan vere produkt som er spesialutvikla for spesifikke brukargrupper, og som Nav gjer tilgjengelege, til dømes dikterings- og talestyringsløysinga Tuva. Tuva støttar bokmål, men ikkje nynorsk. Støtta for nynorsk er lita i desse løysingane, og få løysingar er tilgjengelege for kvensk og samiske språk.

Det er bruka fleire typar språkteknologi i velferdsteknologiske hjelpemiddel som Nav tilbyr. Til dømes er taleattkjening og naturleg språkforståing bruka i talestyring av datamaskiner og mobile einingar og i dikteringsverktøy. Talesyntese er bruka i tekst-til-tale-produkt og skjermlesarar, og naturleg språkforståing, naturleg språkgenerering og talesyntese er bruka i skrive- og lesestøtte for personar med dysleksi eller andre lese- og skrivevanskar. Nokre løysingar lèt brukarar diktere og styre einingar med språkstøtte for engelsk og bokmål, til dømes Dragon Naturally Speaking frå Nuance Communications International og Tuva frå Max Manus. Nynorskbrukarar har per i dag inga slik løysing til disposisjon. Tekst-til-tale-løysingar for opplesing av tekst og skjerminnhald støttar standard austlandsk uttale, og det finst løysingar som støttar begge dei norske skriftspråka. Verktøy til lese- og skrivehjelp frå Vitec og Lingit støttar både nynorsk og bokmål. For kvensk og samisk finst det svært få velferdsteknologiske løysingar.

I tillegg vil språkstøtte vere ein faktor i andre velferdsteknologiske løysingar der brukaren har å gjere med digital tekst. Det er ønskjeleg med betre kjennskap til kor godt språkteknologiske løysingar i velferdsteknologien fungerer for brukarane, og om brukarar har høve til å bruke sitt eige språk, både talespråk og skriftspråk, i løysingane.

Fleirspråklegheit i arbeidslivet

Innvandring i Noreg

Det bur om lag 800 000 menneske i Noreg som er definerte som innvandrarak av Statistisk sentralbyrå (SSB). Innvandrarak frå Polen er den klart største gruppa, med over 100 000 personar. Litauen og Svevige er på andre og tredje plass, med høvesvis om lag 40 000 og 35 000 innvandrarak frå desse landa (Statistisk sentralbyrå 2021).

Somme innvandrarak har etter integreringslova *rett og plikt* til gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Blant desse gruppene er asylsøkkarak og flyktningar. Arbeidsinnvandrarak frå land utanfor EØS har plikt, men ikkje rett til opplæring. Det vil seie at denne gruppa ikkje har rett til gratis opplæring. Arbeidsinnvandrarak frå EØS-området har verken rett eller plikt til slik opplæring.

Den nye integreringslova tok til å gjelde 1. januar 2021 og erstatta den eldre introduksjonslova. Lova omfattar dei gruppene som har *rett og plikt* eller berre *plikt* til opplæring, altså dei fleste innvandrargrupper utanom EØS-innvandrarak. Lova legg opp til at ein skal oppnå eit minimumsnivå i norsk, avhengig av kva utdanningsbakgrunn innvandraren har frå før. Nivåa er fastsette i ei eiga forskrift til lova. Alle er venta å oppnå eit nivå på minimum B1 i munnleg kommunikasjon etter *Det felles europeiske rammeverket for språk* (Integreringsforskrifta). I forskrifta er nivå B1 definert slik: «På nivå B1 kan personen forstå klare og relativt enkle framstillingar relatert til kjente emner fra arbeid, skole, hjem og fritid og uttrykke seg enkelt og sammenhengende om kjente emner og emner av personlig interesse. Personen kan delta uforberedt i samtaler i de fleste situasjoner en møter i dagliglivet, når samtalepartneren snakker tydelig.»

Strengare krav til statsborgarskap

Samstundes med den nye integreringslova vart det føreslått endringar i statsborgarskapslova. Her vart kravet om kompetanse i norsk heva frå A2-nivå til B1-nivå i munnleg kommunikasjon, som svarar til krava

i integreringslova. Endringane er vedtekne av Stortinget, men var per medio februar 2021 enno ikkje tredde i kraft.

I høyringsrunden til framlegget om endringar i statsborgarskapslova kom det svært mange motsegner. Både Kompetanse Noreg, Utdanningsforbundet og Språkrådet var skeptiske til å setje såpass strenge språkkrav til ein søknad om statsborgarskap (Kunnskapsdepartementet 2019). Språkrådet meinte at eit så strengt krav kunne føre til ekskludering, og ikkje til integrering i samfunns- og arbeidsliv, slik departementet skildra føremålet med endringane.

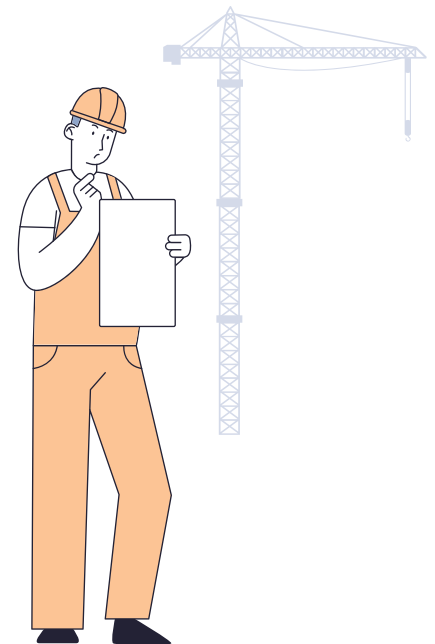
Innvandrarak utan rett og plikt til norskopplæring

Dei to største innvandrargruppene i Noreg er personar frå Polen og Litauen. Som EØS-borgarak er dei ikkje omfatta av integreringslova og har verken rett eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Innvandrarak frå desse landa må altså sjølve sørge for opplæring i norsk, dersom ikkje arbeidsgjevaren legg til rette for det. EØS-avtalen er òg til hinder for å stille generelle språkkrav til EØS-innvandrarak, sidan dette bryt med prinsippa for fri flyt av arbeidskraft i det økonomiske samarbeidsområdet.

I åra etter at Polen og Litauen og åtte andre land vart medlemmer av EU i 2007, voks arbeidsinnvandringa frå Polen og Litauen kraftig. Over 30 000 arbeidstakarak i byggje- og anleggsbransjen er statsborgarak frå land som vart med i EU i 2004. I industrien er det over 17 000 arbeidstakarak frå desse landa (Ødegård og Andersen 2020).

I NHOs kompetansebarometer frå 2018 (Rørstad ofl. 2018) kom det fram at 80 prosent av verksemdene i Byggenæringens Landsforening og 83 prosent i Norsk Industri meinte at munnleg kommunikasjon på norsk hadde stor eller ei viss betydning for verksemda. I den same undersøkinga blir det spurt kva for framandspråk verksemda har behov for. Her seier 7 prosent av NHO-bedriftene at dei har behov for polsk språk, og over 30 prosent av verksemdene som treng polsk, seier at føremålet er kommunikasjon med eigne til-

«Trass i at polske innvandrarak har høg sysselsetjingsgrad samanlikna med andre innvandrargrupper, ser ikkje dette ut til å ha positiv innverknad på kunnskapane i norsk. Faktisk er det berre 31 prosent av dei polske innvandrarakane som opplyser at dei generelt har gode eller nokså gode kunnskapar i norsk.»

sette. Det viser at det er mange polske tilsette i NHO-verksemdene, men det kan òg seie noko om at mange polske tilsette ikkje meistrar norsk.

Ein studie frå hotellbransjen i 2011 viste at det var avdelingar på norske hotell som ikkje lenger hadde norsk som arbeidsspråk (Ødegård og Andersen 2011). I ei anna undersøking frå 2017 melde arbeidsgjevarar i tre ulike bransjar om til dels store språkproblem ved bruk av arbeidskraft frå nye EU-land: 71 prosent av arbeidsgjevarane i bygge- og anleggsbransjen var heilt eller delvis samde i at arbeidstakarar frå aust-europeiske EU-land førte til språkproblem på arbeidsplassen. For industrien var dette talet 60 prosent (Andersen og Ødegård 2017).

Samstundes kan ein ikkje sjå språk isolert frå kulturelle skilnader. Begge delar spelar inn på kommunikasjonen på arbeidsplassen, tilhøvet til arbeidsgjevar og samarbeidsmåtar, dette viser ei anna undersøking frå 2017 (Kilskar ofl. 2017). Barrierar som manglande språkkunnskapar, manglande kjennskap til kulturelle kodar og særnasjonale sertifiseringsordningar kan gjere det vanskeleg å få utteljing for utdanning, kompetanse og erfaring som ein har med seg til i eit nytt land (Friberg 2016).

Jon Horgen Friberg peikar i oppsummeringa si av ti år med forskning på arbeidsinnvandring frå Aust-Europa på at staten la opp til få eller ingen integreringstiltak for arbeidstakarane som kom frå nye EU-land (Friberg 2016). Arbeidsmarknaden var drivkrafta og inngangsporten for migrasjonen, og arbeidslivet var også den sentrale arenaen for integrering av arbeidstakarane. At deltaking i arbeidslivet automatisk fører til integrasjon og språklæring, er derimot ei sanning med modifikasjonar. I SSBs levekårsundersøking frå 2016 skil innvandrarakar frå Polen seg negativt ut når det gjeld språkkunnskapar (Vrålstad og Wiggen 2017). Trass i at polske innvandrarak har høg sysselsetjingsgrad samanlikna med andre innvandrargrupper, ser ikkje dette ut til å ha positiv innverknad på kunnskapane i norsk. Faktisk er det berre 31 prosent av dei polske innvandrarakane som opplyser at dei generelt har gode eller nokså gode kunnskapar i norsk. Til samanlikning opplyser 64 prosent av innvandrarakar frå Afghanistan at dei har gode eller nokså gode kunnskapar i norsk.

I tillegg opplyser 17 prosent av polakkane i undersøkinga at dei aldri snakkar norsk på jobben. Andelen blant dei elleve andre landa i undersøkinga ligg på mellom 0 og 5 prosent. Samanlikna med menn frå andre innvandrargrupper er det svært få polske menn

som brukar norsk heile eller delar av arbeidsdagen. Under 30 prosent av polske mannlege arbeidstakarar gjer dette, samanlikna med over 80 prosent av mannlege arbeidstakarar frå Bosnia-Hercegovina. Det er grunn til å sjå dette i samanheng med at mange polske menn jobbar i bygge- og anleggsnæringa, der polske arbeidstakarar kan utgjere majoriteten av arbeidstakarane på mange arbeidsplassar.

Den same undersøkinga peikar også på at lang butid i Noreg ikkje nødvendigvis heng saman med betre kompetanse i norsk. Ei undersøking som forskingsinstituttet Fafo gjorde for Språkrådet i 2020, peikar på nokre faktorar som er viktige for motivasjonen og moglegheita til å lære norsk (Ødegård og Andersen 2020). Blant dei er tilknytninga arbeidstakarane har til arbeidslivet (fast eller mellombels tilsett), bustad, etterspurnad etter arbeidskraft og opplevd nytteverdi av språkopplæring og -praktisering. Rapporten undersøkte tre arbeidsplassar i byggebransjen, i helsesektoren og i akademia. Rapporten slår fast at det er store skilnader mellom arbeidsplassane, men at det òg finst fellestrekk på tvers. Arbeidsplassen i universitetssektoren skil seg ut ved at arbeidsinnvandringa her i stor grad blir sedd på som positiv også av dei norske tilsette. På arbeidsplassane i helse og bygg var dei norske tilsette meir skeptiske til den store andelen arbeidsinnvandrarakar på arbeidsplassen.

I rapporten *Språk i Norge – kultur og infrastruktur* (Språkrådet 2018) blir temaet norskopplæring for EØS-innvandrarakar trekt fram som ei av dei store utfordringane i norsk språkpolitikk i åra framover. Utvalet som skreiv rapporten, meiner det trengst ei styrking av norskopplæringstilbodet for EØS-innvandrarakar, og at dette temaet bør inn i trepartssamarbeidet i staten. Det vil seie at arbeidstakarorganisasjonar, arbeidsgjevarorganisasjonar og styresmakter går saman om å finne løysingar. Utvalet meiner dette er naturleg, sidan alle paratar har interesse av at arbeidstakarane meistrar norsk.

Utvalet peikar òg på at eksisterande språklege hierarki spelar inn på korleis ulike arbeidsinnvandrargrupper

blir behandla, og åtvarar om at strenge språkkrav kan føre til forskjellsbehandling av somme innvandrargrupper.

Koronapandemien og konsekvensar for framandspråklege

Etter at utbrotet av det nye koronaviruset spreidde seg over heile verda våren 2020, auka arbeidsløysa i Noreg bratt. Mange bransjar vart råka av strenge smitteverntiltak, og tilgangen til utanlandsk arbeidskraft vart svekt på grunn av strengare grensekontroll og innreiserestriksjonar. Auka arbeidsløysa rår særleg flyktningar og nykomne innvandrarakar, sidan desse ofte har lita arbeidserfaring og låg formell kompetanse. Regjeringa kom derfor i juni 2020 med ei krisepakke på 456 millionar kroner som skulle gje deltakarakar i introduksjonsprogrammet rett til utvida programtid i inntil seks månader. I tillegg skulle dei som deltok i norskopplæring, og som hadde rett og plikt til slik opplæring, få utvida opplæringstida med inntil seks månader (Imdi 2020). I januar 2021 kom ei ny krisepakke, der desse tiltaka vart forlengde på nytt, og der det i tillegg kom eigne tilskot til mellom anna norskopplæring i regi av frivillige organisasjonar, til nettbasert norskopplæring og til informasjonstiltak retta mot innvandrarakbefolkninga for å stagge virus-spreiinga (Kunnskapsdepartementet 2021).

Kunnskapsdepartementet bestilte i 2020 ei kartlegging av tilbod om språkopplæring og språktrening for vaksne innvandrarakar i Noreg og i dei nordiske landa (Rambøll 2021). I Sverige og Danmark har også arbeidsinnvandrarakar frå EØS-land rett til å delta i den offentlege språkopplæringa, på same måten som flyktningar og asylsøkjarakar. I Noreg har ein derimot valt ein modell der språkopplæringa for arbeidsinnvandrarakar skjer gjennom arbeidsgjevaren, mellom anna gjennom ordninga Kompetanse pluss, der arbeidsgjevaren kan søkje tilskot frå staten til norskopplæring for dei tilsette. Den eksterne kartlegginga peikar på at det at EØS-borgarakar må oppsøkje og betale for norskopplæring sjølve, kan vere ein barriere for mange for å gjennomføre norskopplæring. Dette bidreg òg til at det er usikkert kva for kvalitet denne

Det er viktig å sørge for at innvandrargrupper i Noreg kan lære og kan bruke norsk språk. Å få til eit rammeverk som sikrar dette for dei store gruppene av EØS-borgarar, vil vere ei viktig språkpolitisk oppgåve i åra som kjem.

gruppa får på ei eventuell norskopplæring, sidan dei ikkje er nøyddde til å bruke kommunal vaksenopplæring eller tilbod godkjende av Kompetanse Noreg. Kartlegginga konkluderer slik: «All den tid norskopplæring fremheves som et av de fremste virkemidlene for å oppnå sentrale mål for integreringsarbeidet i Norge, kan det dermed stilles spørsmålstegn [sic] ved om begrensningen som ligger i dagens lovverk hvor arbeidsinnvandrere er unntatt retten på gratis språkopplæring, er hensiktsmessig på sikt.»

Det er viktig å sørge for at innvandrargrupper i Noreg kan lære og kan bruke norsk språk. Å få til eit rammeverk som sikrar dette for dei store gruppene av EØS-borgarar, vil vere ei viktig språkpolitisk oppgåve i åra som kjem.

Minoritetsspråk

I arbeidslivet er det etterspurnad etter personar som meistrar kvensk, romaner eller romani. Språkrådet manglar oversikt over behovet i alle sektorar, men veit at det er særleg stor mangel på minoritetsspråkleg arbeidskraft i utdanningssektoren. Dette gjeld heile utdanningsløpet frå barnehage til høgare utdanning, men i litt ulik grad på dei ulike nivåa. Retten til kvenskopplæring er forankra i opplæringslova, men

det er i dag mangel på lærarar i kvensk. Problemet vil bli forverra i åra som kjem, når mange lærarar med kompetanse i kvensk går av med pensjon, fordi det er få søkjarar til lærarutdanninga (NRK 2020, Ruijan Kaiku 2020).

Det er også behov for romanesspråkleg kompetanse i skulen og for romanesspråklege tolkar og omsetjarar. Meir informasjon om dette finst i kapitlet «Skule og barnehage».

Ei utfordring på dette feltet er at det kan vere vanskelig å finne arbeidskraft som har både (formell eller uformell) språkkompetanse og pedagogisk eller annan fagleg kompetanse.

§4

Norsk er det nasjonale hovudspråket i Noreg.

Bokmål og nynorsk er likeverdige språk som skal kunne brukast i alle delar av samfunnet. I offentlege organ er bokmål og nynorsk jamstilte skriftspråk.

KJELDER

Andersen, R.K. og A.M. Ødegård (2017): Norske bedrifters bruk av og erfaringer med østeuropeisk arbeidskraft. Fafo-notat 2017:10. <https://www.fafo.no/images/pub/2017/10260.pdf> (mai 2021).

Bjørge, A.K. og S. Whittaker (2015): Language Management in a Multinational Workforce: The Knowledge Worker Perspective. I: *HERMES – Journal of Language and Communication in Business* 2015 (54):137–160. https://pdfs.semanticscholar.org/6fe2/c5d9c8e35b9aad477d54df8fbfeae2154e84.pdf?_ga=2.178773796.105618636.1607674640-451842776.1607674640 (februar 2021).

DigitalNorway = Norsk ordliste for digitalisering. DigitalNorway – Toppindustrisenteret AS. <https://digitalnorway.com/norsk-ordliste-for-digitalisering/> (april 2021).

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven = Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2008-06-20-42> (juni 2008).

Finans Norge (2021): E-post 7.1.2021.

Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger. Fornyings- og administrasjonsdepartementet. <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2013-06-21-732> (juni 2013).

Friberg, J.H. (2016): Arbeidsmigrasjon. Hva vet vi om konsekvensene for norsk arbeidsliv, samfunn og økonomi? Fafo-rapport 2016:02. <https://www.fafo.no/images/pub/2016/20564.pdf> (mai 2021).

IEC = International Electrotechnical Commission. <https://www.electropedia.org/> (mai 2021).

Imdi (2020): Ny tiltakspakke skal avhjelpe negative konsekvenser av koronakrisen. Integrerings- og mangfaldsdirektoratet. <https://www.imdi.no/om-imdi/aktuelt-na/ny-tiltakspakke-skal-avhjelpe-negative-konsekvenser-av-koronakrisen/> (mars 2021).

Integreringsforskrifta = Forskrift til integreringsloven. Kunnskapsdepartementet. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-12-15-2912?q=forskrift%20til%20integreringsloven> (januar 2021).

Kilskar, S.S., K. Wasilkiewicz, B. Nygaard og A. Øren (2017): Flerkulturelle arbeidsplasser i byggenæringen. Kartlegging av muligheter og utfordringer. Sintef teknologi og samfunn. file:///C:/Users/DagfinnR/Downloads/flerkulturelle-arbeidsplasser-i-byggenareringen-2017.pdf (mai 2021).

Kunnskapsdepartementet (2019): Høring forslag til lov om integrering (integreringsloven) og forslag til endringer i lov om norsk statsborgerskap (statsborgersloven). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-til-lov-om-integrering-integreringsloven-og-forslag-til-endringer-i-lov-om-norsk-statsborgerskap-statsborgersloven/id2663114/?expand=horingssvar> (februar 2021).

Kunnskapsdepartementet (2021): Ny krisepakke på 323 millioner kroner rettet mot flyktninger og nyankomne innvandrere. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-krisepakke-pa-323-millioner-kroner-rettet-mot-flyktninger-og-nyankomne-innvandrere/id2830643/> (februar 2021).

Meld. St. 27 (2015–2016): Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/fe3e34b866034b-82b9c623c5cec39823/no/pdfs/stm201520160027000ddd-pdfs.pdf> (mai 2021).

Moshagen, S.N., T. Trosterud og L. Antonsen (2019): Language Technology for Indigenous Languages: Achievements and Challenges. I *Proceedings of the Language Technologies for All (LT4All)*, s. 219–222. <https://lt4all.elra.info/proceedings/lt4all2019/> (mai 2021).

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (2021): E-post 12.3.2021.

Norsk Elektroteknisk Komité (2018): Årsrapport 2017. <https://www.nek.no/wp-content/uploads/2018/05/NEK-Aarsrapport-2017.pdf> (mars 2021).

Norsk Elektroteknisk Komité (2019): Årsrapport 2018. <https://www.nek.no/nek-arsrapport-2018/> (mars 2021)

Norsk Elektroteknisk Komité (2020): Årsrapport 2019. <https://www.nek.no/nek-arsrapport-2019/> (mars 2021).

Norsk Elektroteknisk Komité (2021): E-post 12.3.2021.

NOU 2011: 11: *Innovasjon i omsorg.* Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/5fd24706b4474177bec0938582e3964a/no/pdfs/nou201120110011000dddpdfs.pdf> (mai 2021).

NRK (2020): *Todd Nolen fra Alaska kom som en reddende engel.* <https://www.nrk.no/kvensk/stor-laerermangel-i-kvensk-todd-fra-alaska-blei-redning-1.14854940> (mars 2020).

Opinion og Språkrådet (2019): *Befolkningsundersøkelse (omnibus) juni 2019.* Internt dokument.

Prop. 108 L (2019–2020) = *Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak).* Lov om språk (språkløva). Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/> (januar 2021).

Rambøll (2021): *Kartlegging av tilbud om språk-opplæring og språktrening for voksne innvandrere i Norge og øvrige nordiske land.* Rapport 2021. <https://no.ramboll.com/-/media/files/rno/rmc/kartlegging-av-tilbud-om-sprakopplring-og-spraktillbud-til-voksne-innvandrere-ramboll-management-consulti.pdf?la=no> (mai 2021).

Respons Analyse og Språkrådet (2016a): *Bruk av engelsk språk i reklame og markedsføring. Befolkningsundersøkelse.* https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/bruk-av-engelsk-i-reklame_rapport-befolkning-2016.pdf (mai 2021).

Respons Analyse og Språkrådet (2016b): *Bruk av engelsk språk i reklame og markedsføring. Undersøkelse blant næringslivsledere.* https://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/bruk-av-engelsk-i-reklame_rapport-naringslivsledere-2016.pdf (mai 2021).

Ruijan Kaiku (2020): *Mener skoleeiere må ta mer ansvar for kvenskundervisninga.* <https://www.ruijan-kaiku.no/mener-skoleeierne-ma-ta-mer-ansvar-for-kvenskundervisninga/> (april 2021).

Rørstad, K., P. Børing, E. Solberg og T.C. Carlsten (2018): *NHOs kompetansebarometer 2018. Resultater fra en undersøkelse om kompetansebehov blant NHOs medlemsbedrifter i 2018.* NIFU-rapport 2018:23. <https://www.nho.no/contentassets/cc929ba-7222141e49d8f9ed85a7da36c/nifurapport2018-23.pdf> (februar 2021).

Simonsen, D.F. (2011): *Motviljen mot engelsk i reklame og markedsføring øker kraftig. I: Språknytt 1/2011.* <http://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2011/Spraknytt-12011/Motviljen-mot-engelsk-i-reklame-og-markedsforing-oket-kraftig/> (februar 2021).

Språkløva. Sjå Prop. 108 L (2019–2020).

Språkrådet: *Slik set de i gang eit klarspråksprosjekt.* <https://www.sprakradet.no/Sprakarbeid/Naringslivet/klarspraksprosjektet-nynorsk/> (april 2021).

Språkrådet (2018): *Språk i Norge – kultur og infrastruktur.* Rapport frå Språkrådets framtidsutval. https://www.sprakradet.no/globalassets/diverse/sprak-i-norge_web.pdf (mai 2021).

Språkrådet og NHO: *Språkvett for næringslivet.* <https://www.sprakradet.no/Sprakarbeid/Naringslivet/Sprakplakaten-sprakvett-for-naringslivet/> (april 2021).

Standard Norge (2018): *Årsrapport 2017.* <https://www.standard.no/Global/PDF/Standard%20Norge/%c3%85rsrapport%202017%20web.pdf> (mars 2021).

Standard Norge (2019): *Årsrapport 2018.* <https://www.standard.no/Global/PDF/Standard%20Norge/Rapport%202018%20web.pdf> (mars 2021).

Standard Norge (2020): *Årsrapport 2019.* <https://www.standard.no/Global/PDF/Standard%20Norge/Rapport%202019%20-%20endelig.pdf> (mars 2021).

Standard Norge (2021): E-post 8.3.2021.

Statistisk sentralbyrå (2021): *Fakta om innvandring. Landbakgrunn for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. 2021.* <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring> (mars 2021).

St.meld. nr. 35 (2007–2008): Mål og mening.

Ein heilskapleg norsk språkpolitikk. Kultur- og kyrkje-departementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/50816e814a9c46169bd69dc20dd746a3/nn-no/pdfs/stm200720080035000dddpdfs.pdf> (mai 2021).

Kortversjon: http://www.regjeringen.no/upload/KKD/Kultur/Sprakmelding_kortversjon_feb2009.pdf (mai 2021).

Støren, L.A., R.B. Reiling, S-E. Skjelbred, M.E. Ulvestad, T.C. Carlsten og D.S. Olsen (2019):

Utdanning for arbeidslivet. Arbeidsgivers forventninger til og erfaringer med nyutdannede fra universiteter, høyskoler og fagskoler. NIFU-rapport 2019:3. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2589732/NIFUrapport2019-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (februar 2021).

TNS Gallup og Språkrådet (2015): *Bruk av engelsk i norske bedrifter.* <http://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/bruk-av-engelsk-i-norske-bedrifter---tns-gallup-23.11.15.pdf> (februar 2021).

TNS Gallup og Språkrådet (2016):

Bruk av engelsk i industri og bygge- og anleggsvirksomhet. http://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/rapporter-og-undersokelser/undersokelse-av-engelsk_industri-bygg-og-anlegg.pdf (februar 2021).

Vrålstad, S. og K.S. Wiggen (red.) (2017): *Levekår blant innvandrere i Norge 2016.* Statistisk sentralbyrå, rapporter 2017/13. https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/309211 (mai 2021).

Ødegård, A.M og R.K. Andersen (2011): *Østeuropeisk arbeidskraft i hotell, verft, fiskeindustri og kjøttindustri.* Fafo-notat 2011:21. https://www.fafo.no/media/com_netsukii/10142.pdf (mai 2021).

Ødegård, A.M og R.K. Andersen (2020): *Norsk-kompetanse blant arbeidstakere født i utlandet.* 2. utgave. Fafo-rapport 2020:27. <https://www.fafo.no/images/pub/2020/20762.pdf> (mai 2021).

§ 9

Klart språk

Offentlege organ skal kommunisere på eit klart og korrekt språk som er tilpassa målgruppa.

«I den nye språklova får alle dei tradisjonelle språka i Noreg eit vern og ein lovfesta status dei har sakna frå før, og det fleirspråklege norske samfunnet blir endeleg anerkjent av lovverket.»

